

Ako prešutimo, vadijsko će kamenje vikati...
22. siječnja 1994.

*Christian de Chergé*¹

Između ovog petka, 21. siječnja, kada naša Crkva na poticaj Ivana Pavla II odgovara postom za mir na Balkanu, i ove nedjelje, 23. siječnja, kada je Crkva pozvana pridružiti se molitvi na tu istu nakanu, kod nas ovdje značajna je i ova subota 22. siječnja, kada se prisjećamo pokolja naše hrvatske braće u susjednom selu Tamesguidi (blizu Medeje) koji se dogodio prije četrdeset dana.

Vjerni lokalnom običaju, htjeli smo se danas sabrati u sjećanje na ove preminule koje su masovni mediji, čini se, tako brzo pokopali. *La Croix l'Événement* ih je spomenuo samo u kratkom članku 17. prosinca, i to pod vrlo općenitim naslovom: »Alžirska vlast oslabljena«. Na sreću bila je ovdje, na alžirskim radiovalovima, hrabra riječ oranskoga biskupa² koji je u svojoj homiliji 1. siječnja rekao: »Više naših je podlo ubijeno posljednjih tjedana jer su bili kršćani i zato što su njihovi bili u ratu protiv muslimana u Bosni. Radnici, daleko od svoje zemlje i svojih obitelji, ovi muškarci ništa drugo nisu tražili nego da žive u miru, stavljajući svoje znanje u službu Alžira.«

Smješteni četiri kilometra zračnom linijom od njihovog kampa u Tamesguidi, mi smo im doista najbliža kršćanska zajednica. Ne možemo ignorirati što se dogodilo. Ne možemo također ne osjećati se i izravno

¹ Članak objavljen 24. veljače 1994. u francuskom katoličkom dnevniku *La Croix* pod naslovom »Si nous nous taisons, les pierres de l'oued hurleront... 22 janvier 1994«, ovdje preuzet iz: B. CHENU, *Sept vies pour Dieu et l'Algérie*, Paris, Bayard Éditions, 1996, str. 126-132. Christian de Chergé (1937-1996) bio je od 1984. godine prior trapističkog samostana Notre-Dame-de-l'Atlas u Tibhirinu, kraj Medeje u Alžiru. Veliki pobornik islamsko-kršćanskog dijaloga, islamski ekstremisti su ga ubili u svibnju 1996. godine zajedno sa šestoricom njegove subraće. Teološke misli Christiana de Chergéa i značenje mučeništva braće iz Tibhirina se u posljednje vrijeme sve više istražuje.

² Biskup Orana je tada bio msgr. Pierre Claverie, također ubijen 1. kolovoza 1996. godine (op. prev.).

izloženicima. Ali ako ušutimo, vadijsko kamenje³ natopljeno njihovom divljački razlivenom krvlju noćima će vikati (usp. Lk 19,40).

»Ali zbog tebe ubijaju nas dan za danom, i mi smo im k'o ovce za klanje. Preni se! Što spavaš, Gospode? Probudi se!« Upravo smo Psalam 44. molili na jutarnjoj molitvi te srijede, kao svake druge srijede. Ali ovaj put bio je potresno aktualan. Upravo smo bili doznali za pokolj koji se dogodio večer prije. Ne znajući što će se dalje događati pjevali smo, vjerojatno mehanički, drugi stih psalma čiji smisao je tragično odzvonio ovdje, pred našim vratima: »Ne predaj jastrebu život grlice svoje, i život svojih siromaha ne zaboravi zauvijek!« (Ps 74,19).

U utorak, 14. prosinca, kada se spustila noć, dvanaest muškaraca, dvanaestorica braće, građana bivše Jugoslavije, zaklano je hladnim oružjem. Bilo ih je četrnaest, ali su dvojica od njih samo ranjeni nožem svojih koljača. Odvojeni su jer su bili Hrvati i jer su bili kršćani. Njihov identitet trebalo je prije provjeriti. Bili su svezani, lišeni svoje odjeće, odvedeni u donji dio kampa, prema vadiju, kako bi tamo bili ritualno zaklani. Prošlo je nekoliko sati prije nego što je dana uzbuna...

Radilo se o zrelih muškarcima, većina njih bili su očevi obitelji, udaljeni od svojih najbližih više godina zbog uzastopnih ugovora, ponajprije na gradilištu Chiffa, a zatim zbog ambicioznog projekta izgradnje tunela pod džebelom s poduzećem Hidroelektra. To su bili hrabri ljudi, radišni, kao što je to svatko mogao primijetiti. Većina njih bila je daleko od Jugoslavije kada se ona rasprsnula i kada je u njoj izbio rat.

Jednog dana, pojavili su se s drugim nacionalnim identitetom: jedni Hrvati, drugi Bošnjaci... ali su nastavili raditi zajedno, čini se u uzajamnoj slozi. Poteškoće iskrsnule u Alžiru nisu im baš išle na ruku: kašnjenje s isplatama, prijetnje, požar na gradilištu... primili su upozorenja. Poduzeće je odlučilo prekinuti s radom. Bili su na odlasku. Sanjali su da će ovaj Božić provesti s obitelji, ako ne 25. prosinca, onda barem pravoslavni Božić. Njihove ubojice to su sigurno znale.

Mi u samostanu smo ih poznavali. Vidjeli smo ih kada su jednom došli na Badnju večer, zajedno s Mađarima, Slovacima, Poljacima, Talijanima, koji su u ono vrijeme bili ovdje. Drugi su otišli. A oni su još uvijek bili ovdje, za Badnje i Uskrsne noći. Dolazili su noću, jer su sljedeći dan morali biti na poslu. Prošle godine nisu mogli doći zbog redar-

³ Vadi (ar. *wādī*, dolina, kotlina, rijeka) je suho riječno korito povremenog riječnog toka u sjevernoj Africi ili drugim polupustinjskim krajevima, koji može biti dugačak do nekoliko stotina kilometara. Uglavnom suhe, vadije ponekad bujaju vodom i tako postaju od egzistencijalne važnosti za lokalno stanovništvo. Okrutnom je sudbinom hrvatskim radnicima život oduzet baš na mjestu koje je za mnoge značilo izvor života... (op. prev.).

stvenoga sata. Zato su na sam Božić navečer hodočastili do naše kapele, jaslicama. Sjećali su se: štapić tamjana koji su bili zapalili, pomalo nespretno, pokraj Djeteta kojem su se došli pokloniti poput pastira kojima su toliko nalikovali, sve do ganutog pogleda i suznih očiju.

Nije im se pružao drugi način sudjelovanja na slavlju; bili su prisutni, ali najčešće to nije bio ni njihov jezik ni njihov obred; i nisu smatrali da imaju pravo učestvovati u euharistijskom zajedništvu. No, voljeli su toplo čokoladno mlijeko i doček sviju, osobito sestara. Onda bi odlazili noću, svi sretni što su sa sobom ponijeli mali kalendar ili vrećicu lavande.

I eto. Božić se vraćao. A mi smo znali da se oni neće vratiti. Ne zbog redarstvenoga sata, koji je očito beznačajan. Oni više nisu bili ovdje. Ipak, nemoguće je ne vidjeti ih na njihovom uobičajenom mjestu, ne ostaviti im mjesta pored Djeteta, između tamjanskih štapića koji kao da žele prikriti miris krvoprolića. Ako je Emanuel rođen noću, nije li zato da bi se rodio svake noći, pa i one, nedavne, koja je za njih bila zadnja? »Krvoproliće nevinih koje je prethodilo Rođenju« rekao je naš (i njihov) župnik na početku euharistije koju smo slavili njima u nakanu dan nakon tragedije. Odmah poslije, otišao je u bolnicu posjetiti jednog od preživjelih.

Preko njega je doznao što se dogodilo. Mogao mu je reći, prije nego što je bio evakuiran u svoju zemlju, da obavijesti tamošnje obitelji da smo se mi ovdje sjetili njih u molitvi i da su ovdje svi susjedi podijelili užas supruga, djece ili roditelja koji neće nikad razumjeti zašto se svim njihovim nesrećama trebala nadodati ova bezrazložna osveta koju su daleko od njih učinili maskirani neznanci, potpuno strani tragediji jugoslavenske priče, a hitri da se identificiraju s Božjom rukom: *Allah akbar!*⁴ Ranjenik je posvjedočio: oni su to vikali, kao da bi se oraspoložili prije nego ih sustavno, ritualno zakolju.

Moramo još istaknuti poniženje svih onih koji su, u našoj sredini, doživjeli ovaj pokolj kao uvredu učinjenu islamu koji oni ispovijedaju, i to zbog dva razloga: napada na nevine bez mogućnosti obrane i iznevjerenog gostoprimstva koje im je bilo dano. Neki su spominjali i kuranski stih koji kaže: »Ako netko ubije nekoga koji nije ubio nikoga, ili onoga koji na zemlji nered ne čini, kao da je sve ljude poubijao...« (Kuran 5,32).

Ali čini se da Bog baš tada pritječe. U svom milosrđu, on ne dozvoljava da ekstremizmi izopačenoga čovjeka posve pobijede. Njegova otajstvena uključenost u događaje i srca ne može u potpunosti doživjeti neuspjeh. Ona prelazi granice jezika, rasa ili religija. To smo često čuli i o Bosni. A tako je bilo i te noći. Naime, dok je većina žrtava uhvaćena u gledanju televizije u zajedničkoj dvorani, ubojice (navodno ih je bilo između trideset i pedeset) otkrili su još četiri tehničara u drugoj prostoriji.

⁴ »Bog je velik!« (op. prev.).

Već su ih bili zavezali kada je jedan od njih izjavio: »Ja sam Bošnjak i musliman.« Odmah mu je naloženo da to dokaže izgovaranjem *šehade* (muslimanske vjeroispovijesti). On to učini uspješno. Zatim reče, pokazujući na trojicu kolega: »Ovdje, svi muslimani!« Tada su, bez drugih provjera, ostavljeni zavezani i tako su, dok su ostali odvedeni, izbjegli pokolj. Međutim, ostala trojica su bili kršćani. Zahvaljujući svom muslimanskom sudrugu mogli su se vratiti živi u svoju zemlju. Isti kuranski stih nastavlja: »... a ako netko bude uzrok da se nečiji život sačuva, kao da se svim ljudima život sačuva« (Kuran 5,32).

Ni ovo nismo mogli prešutjeti.

Prior i braća cistercitskog samostana Notre-Dame-de-l'Atlas,
Medeja, Alžir.

Preveo Tomislav Kovač